

N:o 46.

Af Herr **Smith**: *Om anvisande af medel till grundfond åt en jordbruksförlagsbank samt med förslag till reglemente för en sådan bank.*

Jordbruksnäringens kreditbehof har under de sista årtiondena varit i ett fortsatt stigande, utan att det sätt, hvarpå medel till dess fyllande bereds, kan anses fullt tillfredsställande. Sådant må visserligen till väsentlig del tillskrifvas den gällande lagstiftningen i ämnet, som, efter hvad jag i en föregående motion sökt visa, uti flera afseenden är både bristfällig och ofullständig. Dock torde det icke vara tillräckligt att vidtaga förändringar derutinnan för att jordbrukaren medelst kreditens tillhjälp må komma i åtnjutande af det kapital, som billigtvis kan af honom påkallas, utan erfordras för detta måls vinnande skapande af en eller flera penninginrättningar, som äro lämpade efter det ekonomiska läge, hvaruti jordbrukaren befinner sig. Och det är för att såmedelst få undanröjd åtminstone en af de olika svårigheter, hvaremot denne i våra dagar har att kämpa, som jag tillåter mig att underställa Riksdagen nedanstående förslag.

Ännu under början af innevarande århundrade påkallade jordbrukaren af den allmänna krediten föga understöd. Värdet å mindre jordbruksfastigheter var så lågt, att lån emot säkerhet deruti allenast inom orten kunde förväntas. Gemenligen blef det någon dervarande godsägare, som härmed tillhandagick och, i händelse betalning ej erhöles, gjorde sig betäckt genom öfvertagande af det in-tecknade hemmanet. Med anledning af svårigheterna vid en liqvid å en aflägsen plats samt behofvet af en ständig uppsigt å egendomen, kunde det knappast ifrågakomma, att Rikets Ständers Bank eller någon allmän kassa skulle utlemna lån emot in-teckning i dessa mindre egendomar. För de större

var deremot förhållandet olika, i det att desamma till följd af dervid fästa sociala förmåner och af andra skäl voro en ganska begärlig förmögenhetsplacering; hvadan belåning deraf så väl hos enskilde som hos de befintliga allmänna inrättningarna merendels ej mötte hinder.

Den skuldsättning, som förekom, var emellertid ej på långt när så allmän eller betydlig, som för närvarande är fallet; och förändringen härutinnan må till hufvudsaklig del tillskrifvas inträffade agronomiska och ekonomiska förhållanden, som ställa större kraf å förmögenhet hos jordbrukaren.

Tillika hafva vissa lagreformer härvid medverkat, ibland hvilka särskildt märkes den år 1845 genomförda lika arfsrätten mellan son och dotter, hvarförutom den af större penningtillgång framkallade lättheten att öfvertaga jordbruksfastighet *kanske allt för högt stegradt saluvärdet derå*, hvilken omständighet i sin ordning vållat, att ett ej ringa antal jordegare icke hafva mer än en mindre del af den förmögenhet, som jordegendomen representerar, eller med andra ord äro för större delen af dess värde skuldsatte.

Ingalunda må man sålunda anse, att uppoffringar vid sjelfva jordbruksnäringen grundlagt inom densamma nu befintliga skulder. Hade detta varit fallet, skulle för visso idkare af jordbruk illa förstätt att begagna sig af de lyckliga förhållanden, under hvilka jordbruksnäringen den föregående tiden arbetat.

Man erinre sig sålunda, huru som värdefallet å riksbanksedlar och den år 1830 beslutade myntregleringen faktiskt medförde en afskrifning å in-tecknade skulder, äldre än år 1807, till belopp af nära två tredjedelar af det ursprungliga beloppet. Upptäckten af de stora rikedomarne utaf guld och silfver i Amerika och Australien 1848 och 1851 beredde vidare ett nedgående värde derå med motsvarande förhöjning af prisen å både jordegendomar och jordbruksalster, hvarigenom jordbrukaren under årtionden utan någon egen åtgärd såg sin förmögenhet ökas. Samtidigt härmed inträffade den lyckliga förändringen med hänsyn till grundskatternas utgående år 1855 äfvensom tid efter annan vidtagna partiella eftergifter vid jordbeskattningen. En friare tullagstiftning så väl här som i utlandet alstrade tillika ett förut saknadtt tillfälle till fördelaktig afsättning, särskildt af skogseffekter, under det att på samma gång industriartiklar till vida billigare pris än förut blefvo för den jordbrukande befolkningen tillgängliga. Vidare hafva jernvägar och ångbåtar icke blott föranledt en betydlig nedsättning af de förut tryckande transportkostnaderna, utan tillika för jordbruket öppnat nya förvärfskällor, hvartill slutligen kommit, att med stadsbefolkningens tillväxt och

ökade förbrukningsförmåga efterfrågan å jordbruksalster mycket tilltagit samt jordegendomsvärdet är ifrån år stigit, hvilket naturligen temligen allmänt gifvit upphof till omfattande odlingsföretag och andra jordförbättringar likasom till kostsamma byggnadsarbeten, hvarigenom jordegendoms användande för produktivt ändamål ytterligt stegrats, särdeles vid jemförelse med tillståndet för en trettio år tillbaka.

Det har emellertid uppgifvits, huru som den lång tid nästan regelmessiga värdestegringen å jordbruksförmögenhet sedan några år afstannat, ja, efter hvad mången vill påstå, efterträds af ett tillbakagående, hvarigenom jordegaren icke längre kunde hoppas att hafva uti den af honom förvärfvade egendomen samma förmögenhet som under en förfluten tid. Dock vill det synas, såsom särskildt sistberörda farhåga skulle sakna grund. *Såvida här uti landet befolkningstillväxten, efter hvad man får antaga, kommer att fortgå, skall ovilkorligen den fasta egendomen, såsom varande underlaget för all produktion, blifva föremål för stegrad efterfrågan och härigenom äfvenledes få ökad värde.*

Att jordbruksförmögenhet å sista tiden lemnat en mindre inkomst, må gerna medgifvas; men detta är ej någon för densamma egendomlig företeelse.

Företager man sig nemligen att jemte jordbruksnäringen betrakta åtskillig annan ekonomisk verksamhet, visar sig temligen bestämdt, huru som å nästan alla näringsområden nettoafkastningen långt ifrån svarat emot förväntningarna; och särskildt har densamma ingalunda stått i skäligt förhållande till den å penningkapital beräknade ränta.

För ådagaläggande häraf tillåter jag mig efter ett uti Tyskland utkommet arbete*) meddela följande sammandrag af den utdelning, som under tiden 1856—1881 belöpt å aktier i större industriella och kommersiella bolag efter den gruppering, som i arbetet återfinnes; och skulle medeldividenderna per år vara uti kolindustrien 5,29 ‰, jern- och metallindustrien 4,33 ‰, saltverk, torfindustri och svafvelkisgrufva 1,88 ‰, sten- och jordindustri 2,26 ‰, metallförädlingsindustrien 2,55 ‰, maskin- och verktygstillverkningen 4,34 ‰, kemisk industri 3,34 ‰, oljeindustrien 4,68 ‰, väfnadsindustrien 2,79 ‰, papper-, läder- och guttapercha-industrien 5,51 ‰, träförädlingsindustrien, 3,94 ‰ qvarn-, bageri-, bryggeri-, sprit- och tobaksindustrien 3,84 ‰, badinrättningar 2,57 ‰, byggnadsnäringen 2,23 ‰, konstslöjdindustrien 5,54 ‰, handelsfacket 5,46 ‰, olika yrken för ångbåts- och annan trafik 5,16 ‰, diverse yrken 2,59 ‰

*) Statistische Studien über die Bewährung der Actiengesellschaften af R. von der Borcht. Jena 1883.

banker och kreditanstalter 5,62 $\frac{0}{100}$, samt inrättningar för brandförsäkring 20,87 $\frac{0}{100}$, hagelförsäkring 9,43 $\frac{0}{100}$, liffförsäkring 8,57 $\frac{0}{100}$, återförsäkring 19,25 $\frac{0}{100}$ samt transport och allmän försäkring 16,89 $\frac{0}{100}$.

Anförda siffror ådagalägga, att med undantag för försäkringsverksamhet, som lemnat en medelutdelning, icke obetydligt öfverstigande 6 $\frac{0}{100}$, densamma för alla öfriga, med inbegrepp af den såsom mycket inbringande ausedda bankrörelsen, understigit nämnda belopp; och om i betraktande härvid kommer, huru som de flesta näringsgrenar utom den förstnämnda till ej ringa del arbetat med upplånadt kapital, löpande med en fast ränta, ofta öfver 5 $\frac{0}{100}$, må man icke finna klagomålen från dem, som underkasta sig den osäkra affärsrisken, obefogade, utan blir mer förvånande, att det lyckats låntagare betinga sig en fast inkomst å sitt penningekapital till nämnda belopp.

Huru vida jordbruk under omförmälda tidrymd lemnat bättre resultat, är svårt, ja omöjligt att säga. Å ena sidan förekommer, att vid det samma kanske mer än inom industrien och handeln ränta till fordringsägare afgått, under det att, å den andra, qvarstår såsom ett obestriddigt faktum, att jordbruksfastighet af all uti produktionens tjänst användbar egendom i vida mindre grad än annan förmögenhet är underkastad värdeförminskning. Sålunda veta vi allt för väl, huru som industriella anläggningar och dermed förenad rörlig egendom till sitt värde står i det största beroende af åtskilliga alldeles tillfälliga förhållanden, i anledning hvaraf också dess användbarhet såsom hypotek för skuld är mycket begränsadt.

Annorlunda är det åter med jordegendom. Visserligen lyckas icke innehafvaren deraf under en tid, då handel och industri stå i sin högsta blomstring, bereda sig enahanda inkomst, som här blir att förvänta, och mången jordegare förledes ock deraf att belåna sin fastighet för att medelst det sålunda erhållna kapitalet blifva delaktig af den utanför jordbruksnäringen lockande affärsvinsten; men under det att förr eller senare ställningen å det industriella och kommersiella området försämras derhän, att ingen inkomst eller rent af total kapitalförlust derstädes blir en vanlig företeelse, befinnes jordbruksfastighet under dessa dåliga tider mäktig att allt framgent skänka en viss afkomst. Härmed plär följa, att likasom förut jordegare sökt att såsom aktieägare komma in uti industrien och handeln, så visar sig sedermera jordegendomens solida värde utgöra en lockelse för förmögna personer inom de kommersiella och industriella kretsarne till förvärf deraf, oafsedt att de derpå icke hafva utsigt till erhållande af annat än en ytterst ringa inkomst, hvilken omständighet naturligen motväger värdefallet derå. Särskildt är detta händelsen i länder, hvarest de agronomiska

anordningarna icke till förnämlig del bestämma jordvärdet, så att det samma ej i följd af någon naturföreteelse, såsom i Frankrike phyloxerans framträdande, helt plötsligt kan nedgå till en obetydlighet af hvad det varit.

Det ekonomiska betrycket inom samhällets mest produktiva kretsar, som man länge förmodat vara öfvergående, men ty värr antagit en permanent karakter, har man tillskrifvit olika omständigheter. Mig synes emellertid förnämsta orken dertill vara det här ofvan af mig antydda missförhållandet, att inom nästan all verksamhet af större betydighet brukas lånadt kapital mot högre ränta än som af näringsidkaren erhålles å den utaf honom sjelf der insatta förmögenheten, hvarigenom inträffar, *att den overksomme långjivaren skördar största fördelen.* Sådant kan naturligen icke fortfara, utan måste kapitalräntan, så snart fråga är om nya produktionsanordningar och äfven annars, sänkas derhän, att sjelfva näringsidkaren erhåller hvad honom med rätta tillkommer, *på hvilket sätt den närrarande krisen skulle omsider kunna bringas till slut; och blir det statens uppgift att, hvad på den ankommer, dertill medverka.*

Ingen verksamhet torde i förevarande hänseende tillskyndas olägenhet i lika hög grad som jordbruksnäringen, förnämligast af den orsaken, att idkare deraf måste förfoga öfver så betydlig både fast och rörlig förmögenhet, och dessutom många särskilda omständigheter bidra till ökande af den vid jorden fästa skuldbördan.

I afseende å fastighet är nemligen det egendomliga förhållandet för handen, att densamma ofta får vara ett hjälpmedel till anskaffande af kapital för främmande ändamål. Särskildt inträffar detta under en tid, när industriel och kommersiel verksamhet lemna stigande inkomst, i det att då personer i syftemål att inlåta kapital deruti, ja till och med blott för att förtjena å en uppkommande ränteskilmad, belåna sina fastigheter, utan att nedlägga å desamma ens någon del af de erhållna penningarna; och som dermed plär förenas gynnsamt tillfälle till afsättning af jordbruksalster, fortfar man så mycket hellre att låna, som samtidigt uppkommer en tilltagande benägenhet för agronomiska förbättringar, deraf man förväntar uti en nära framtid stor tillökning af nettoinkomsten.

Sålunda förtgår det, tills omsider sämre tider inträda, hvarmed åter följer ökad behof af tillfälliga försträckningar, hvilka, trots svårigheten af snar återbetahing, bekommas å kommersiella penninginrättningar; hvarefter inträffar, att allt flere och flere jordbrukare bringas till undergång, till väsentlig del visserligen genom de nedbragta

prisen å jordbruksalster, men också i följd af den betungande räntan och de plötsliga krafven.

Skulder af nu antyddas beskaffenhet äro för visso till någon del utaf öfvergående natur, men icke obetydligt deraf kvarblifver dock fäst vid jorden. Ytterligare tillkommer allt som upplånats till liqviderande af köpeskilling eller utlösen af sterbhusdelegare, likasom till förvärf af rörlig jordbruksförmögenhet, och härigenom befinnes jordegendom blifva underpant för en skuldbörda, om hvars storlek de meddelade uppgifterna beträffande beviljade, förnyade och dödade in-teckningar uti fastighet å landsbygden lemna en inblick.

Under åren 1874—1883 beviljades in-teckning för Kr.	595,546,191
och förnyades	„ „ 511,216,746
eller tillsammans	„ Kr. 1,106,762,937
under det att derifrån bör afgå in-teckningar, som under tiden dödats	Kr. 176,536,865
då slutliga summan blifver	Kr. 930,226,072.

Ingalunda får man emellertid antaga, att egare af fastighet å landet häfta i skuld för hela den nämnda summan. Af de förnyade förbindelserna ingå, å ena sidan, åtskilliga under 10-årsperioden två gånger, under det att, å andra sidan, en mängd af de dödade in-teckningarna äro af äldre datum än de uti beräkningen inbegripna. Förhållandet mellan de förra och de senare är visserligen ej känt; men må antagas, att summorna äro temligen lika, under hvilken förutsättning den ofvan berörda siffran utmärker totalbeloppet af gällande in-teckningar vid 1883 års slut. Med all säkerhet belöper emellertid en stor del deraf å förbindelser, som infriats och reserverats för framtida behof. Många äro tillika hypotek för skuld till lägre belopp eller, såsom fallet är beträffande till grundfondshypotek hos de enskilda sedelutgifvande bankerna lemnade in-teckningar, allenast betalnings-gilda under en viss eventualitet, utom det att slutligen vid amorterings-lån icke obetydligt af den ursprungliga skulden är återbetaldt.

Att ett afdrag i anledning häraf må göras, är uppenbart, men storleken deraf förblifver naturligen alltid oviss. Skulle man emellertid beräkna detsamma allenast till 10 %, blifver den verkliga skuldsumman 837,203,465 kronor, under det att vid det beräkningssätt, som uti chefens för Justitiedepartementet embetsberättelse för år 1883 iakttagits, summan blifver 861,857,762 kronor. Ställer man häremot hela värdet af fastighet å landsbygden, hvarå taxeringsvärdet för år

1883 utgör 2,365,999,864 kronor, men hvarå verkliga saluvärdet ej torde kunna skattas under 3 millioner kronor, befinnes den omförmälda skulden ej vara mer än circa 37 % af taxeringsvärdet och 28 % af den senare summan.

Detta förhållande, som redan i och för sig må betecknas såsom ganska gynsamt, är så mycket mer märkligt, som det stora flertalet fastighetsegare i förening med sjelfva jordegendomen *hafva för skötsel deraf erforderliga inventarier*, hvilka sistnämnda, äfven under antagande af skilda egare dertill å en femtedel af all jordegendom, skulle vid beräkning af inventarierna till 20 % af taxeringsvärdet hos fastighetsegarne förutsätta en förmögenhet af ytterligare 400 millioner eller, om detta belopp med hänsyn till några landsdelar må hända skulle vara för högt, åtminstone 350 millioner, hvartill kommer inomhus befintligt lösörebo, ofta till ganska höga värden.

Under vanliga förhållanden bör i anledning häraf en inteckning uti fastighet å landsbygden vara ett särdeles godt papper. Dertill bidrager, att här uti Sverige merendels utsträckningen af den enskilda fastighetens egor är mer betydlig, hvarföre värdet mindre än i utlandet betingas utaf jordkulturen och hushållningssättet. Egarens tillvägagående får härigenom icke samma betydelse som i det sydliga Europa, hvilket ensamt förklarar lagstifningens förbiseende af inteckningshafvarens anspråk å egendomsvärdets uppehållande; och det ligger för öppen dag, att, om i detta hänseende intet försummas, *belåning af jordbruksfastighet bör kunna ske å särdeles billiga villkor och vida förmånligare än för närvarande är fallet*.

Härefter följer uti ordningen att taga i betraktande det sätt, hvarpå belåningen af jordbruksfastighet i riket gestaltar sig; och har jag då först att bemärka de lån, till största delen emot inteckning uti egendom å landsbygden, som blifvit hos hypoteksföreningarna upptagna.

Dessa lån voro enligt bankinspektörens rapport för år 1884 hos den äldre afdelningen af hypoteksföreningarna ursprungligt belopp 75,949,259 kronor, hvaraf amorterats 26,669,656 kronor, och hos den yngre afdelningen ursprungligt belopp 269,402,321 kronor, hvaraf amorterats 28,169,748 kronor, varande alltså totalsumman af lemnade lån 345,351,580 kronor och amorteringssumman 54,839,404 kronor, under det att den återstående fordran utgör 290,512,175 kronor, i anledning hvaraf slutligen den utbetalning, som årligen åligger låntagarne, vid beräkning å ursprungliga summan af 6 procent blifver 20,721,094 kronor, och sålunda, om dermed jemföres räntebeloppet efter 5 % å resterande skulden, eller 14,256,087 kronor, befinnes den årliga kapitalafbetalningen vara närmare 6 millioner kronor.

Hypoteksföreningarne, som vid sin första tillkomst beredde jordegarne ej mindre nedsättning af den förut allmänna räntefoten 6 ‰, än äfven fördelen af en regelmessig amortering, äro emellertid för närvarande icke längre de enda anstalter, hvarest icke uppsägbara amorteringslån emot säkerhet af inteckning uti jordbruksfastighet meddelas. Det sker till och med mångenstädes å fördelaktigare vilkor, i det att dels hos hypoteksföreningarne utgående förvaltningsbidrag ej fordras, dels ock, såsom fallet är hos allmänna brandförsäkringsverket för åbyggnader å laudet, räntefoten blifvit nedsatt till 4 ‰.

Med all säkerhet är den penningplacering, som hos allmänna inrättningar likasom försäkringsbolag sålunda bereds, högst betydlig. Då härom officiella uppgifter saknas, stannar man likväl i ovisshet beträffande totalsumman af den skuld, vare sig med eller utan amortering, som emot inteckning uti jordegendom der finnes; men förekommer det antagligt att ifrågavarande penningplacering icke understiger 80 millioner kronor.

Alltså komme den så att säga fonderade skulden att belöpa sig till 370 millioner kronor, hvaraf en årlig tillökning naturligen blir att emotse. Särdeles hypoteksföreningarne äro, i anledning af den lätthet, hvarmed för närvarande stora lån å fördelaktiga vilkor, åtminstone relativt till förhållandet under en förfluten tid, upptagas, för visso i tillfälle att utlemna lån åt jordegare uti en betydligt större omfattning än hittills skett, och äfven mot betydligt nedsatt ränta. Detsamma kan dock icke sägas om de öfriga anstalter, hvarom här ofvan var fråga, i det att för dessa utlåningen endast har karakteren af en placering utaf egna tillgångar.

Allenast ett fåtal jordegare hafva sålunda utsigt att der erhålla lån, och särskildt alla de, som blott hafva ett mindre hemman, äro hänvisade till hypoteksföreningarne. Lånerätten derstädes är emellertid ytterligt begränsad, och, om vid uppskattning af egendom, jemlikt meddelad, af nu gällande lagstiftning föranledd föreskrift, både åbyggnader och skog ej tagas i beräkning, skulle med all säkerhet lånen ej blifva höga.

Afgå förenämnda 370 millioner från den af mig antagna total-skulden 837,203,465 kronor 20 öre, återstå cirka 470 millioner, som egare af intecknad fastighet må antagas vara mot inteckningar skyldig att i allmänhet sex månader efter uppsägning inbetala.

Häraf är någon del placerad i allmänna penningeinrättningar. Enligt de officiella månadsrapporterna innestå uti olika banker ett belopp som i medeltal för de 11 första månader af förra året belöper sig till cirka 54 millioner kronor emot inteckning uti fast egendom.

Huru mycket deraf kommer å landfastighet, är ej angifvet; men om man antager samma förhållande deremellan och stadsfastighet, som vid fråga om beviljade och förnyade in-teckningar, skulle å först-nämnda slag af fastighet komma högst 35 millioner kronor.

Ytterligare märkes, hurusom sparbankerna utlemnat lån emot in-teckningssäkerhet uti jordbruksegendom, och må beloppet deraf kunna uppskattas till cirka sextio millioner kronor, i följd hvaraf sammanlagda summan blifver inemot 100 millioner kronor.

Hela återstoden, cirka 370 millioner kronor, är alltså å enskilda händer. Mycket deraf torde i följd af öfverenskommelse vid arfsdelning, köp eller annat tillfälle vara en fast placering, ehuru vanligtvis blott för en kortare tid; och om än slägtskapsförbindelser och andra förhållanden esomoftast medföra en viss förväntan, att lån, äfven der rätt till uppsägning finnes, må å obegränsad tid få qvarstå, är likväl städse jordegaren medveten, att härmed icke är någon säkerhet förbunden, utan att fordringsegaren, vare sig af ena eller andra skälet, kan efter kort tids förlopp påkalla betalning af kapitalskulden.

Oftvanstående framställning utvisar, hurusom af hela den skuld, som hvilat å jordegendom, säkerhet emot plötslig uppsägning finnes allenast för belopp, motsvarande cirka 16% af taxeringsvärdet å jordegendom eller cirka 44% af hela den in-tecknade skuldsumman.

Någon del af den in-tecknade skulden belöper säkerligen å tillfälliga försträckningar, som jordegare erhåller med större fördel i bankerna än annanstädes; och likasom han härvid må begagna sig af in-teckningar såsom hypotek, lika väl kan detta ske beträffande kassakreditiv, hvarå den 30 November 1885 utestod cirka 89 millioner kronor, af hvilken summa ganska mycket säkert bekommits å sådant hypotek; men det länder intet tvifvel att nu ifrågavarande lån som både från rättslig sida och affärssynpunkt äro ämnade att snart återbetalas, ingalunda utgöra den största delen. Särdeles gäller detta beträffande den stora belåningen af olika in-teckningar i sparbankerna, enligt uppgift för 1883 tillsammans cirka 87 millioner kronor eller 42,51% af de förvaltade medlen, hvilket, då sådant är lika äfventyrligt för långgifvaren, som farligt för låntagaren, ovilkorligen hänvisar å en svårighet att finna lämplig placering för dit inkomna penningar. Förändring härutinnan skall också förr eller senare blifva nödvändig, och man frågar då, hvart den lånesökande jordegaren har att vända sig.

Det må visserligen förmodas, att sådana lagförändringar, som af mig i en annan motion föreslagits till befastande af in-teckningshafvares rätt, skulle hos allmänna penningejurättningar alstra större benägenhet att emot underpant af jordbruksfastighet lemna försträckning å

för jordbrukare lämpliga betalningstider; men man får icke derpå grunda förhoppning, att återbetalningstiden skall mer allmänt utsträckas så långt att, såsom önskvärdt blifver, tillfälle till afsättande af kapital-skulden motsvarande besparingar under lånetiden yppas.

Enskilda personer kunna med hänsyn till de olika eventualiteter, hvarför de äro utsatta, ej vara benägna att för någon längre tid afsäga sig och sina rättsinnehafvare befogenhet att återfordra lemnad försträckning; och banker af olika slag med inbegrepp af sparbanker, som hafva sig anförtrodt att fruktbargöra för kort tid insatta penningar, handla på samma gång orätt och oförsigtigt, om de för många år framåt binda någon afsevärd del af sålunda influtna kapital.

Väl plär inom bankerna återbetalningen af lån, som emot säkerhet af inteckning uti fast egendom meddelats, genom upprepade omsättningar under årtal framskjutas; men derpå får den enskilde låntagaren icke förlita sig och än mindre att derstädes erhålla medel till betalning af uppsagda förbindelser hos enskilde. Hvad bankerna vidkomma, kunna omständigheter plötsligt inträffa, hvarigenom jordegaren nödgas att utom desamma söka medel för infriande af hela sin dervarande kapitalskuld. Upphör, såsom man må både hoppas och förmoda, uti en icke aflägsen framtid den enskilda sedelutgifningsrätten, och sker derigenom en nedsättning af räntan för de å deposition insatta medlen, på samma gång som all räntebetalning på giro måste upphöra, kommer med all säkerhet beloppet af desamma att minskas med en stor del af de penningar, som nu insättas utan annat ändamål än att för obestämd tid vara räntebärande, hvilket i sin ordning torde nödgå bankerna att återgå till sin ursprungliga uppgift att vara handelsbanker, hvarmed åter icke låter förena sig att utlemna lån till personer, som må förutsättas oförmögna att å förfallodagen, vare sig tiden bestämmes till sex månader eller ett år, återbetala sin skuld.

Huru önskvärd en bankreform i antydde syfte må vara, skulle dock under närvarande förhållanden ett deraf föranledt inställande af nu brukliga lånerörelse med antagen rätt för låntagaren till omsättning, vålla särskildt jordegare stora bekymmer, derest ej för dem lämplig kreditanstalt dessförinnan eller åtminstone samtidigt tillkommer och öfvertager delvis deras förbindelser i banker. Af de lån, som nu der finnas, skulle endast ett fåtal kunna omsättas i allmänna kassor, under det att den hjälp, som från enskilde personer blefve att förvänta, vore i mer än ett afseende ganska äfventyrlig, och säkerligen skulle vid en större förminskning af utlåningen i de sedelutgifvande bankerna mången förmögen jordbrukare af brist å erforderliga rörelsemedel förlora sin egendom eller åtminstone få vidkännas stora uppoffringar.

Så blef i följd af den nedsatta lånerörelsen i bankerna under år 1857 ställningen bland jordbrukare mycket sorglig, *och likväl hade vid denna tid lånekapitalet icke i lika hög grad, som för närvarande är fallet, koncentrerats inom bankerna.*

Det är sålunda icke blott för tillgodoseende af jordbrukarens fördel, utan äfven af andra skäl, som det förekommer önskvärdt att anordning snarast träffas till beredande af lån åt jordbrukare å lång återbetalningstid och under fördelaktiga villkor i öfrigt, *utan att samma begränsning eger rum, som för hypoteksföreningarna för närvarande är föreskrifven.*

Ömsorgen härom finner mången vara den enskildes sak. Banker och andra penningeinträttningar hafva tillkommit å enskildt initiativ; och om de nu bestående med hänsyn till sitt verksamhetssätt ej skulle lämpa sig för jordbrukets behof, förmenas detsamma kunna afhjelpas utan något ingripande från statens sida, vare sig genom associationer af intresserade jordegare, hvilka under sin solidariska betalningsgaranti åstadkomma den erforderliga lånetillgången eller ock genom inträttningar å aktiebolagsgrunden.

Å förra sättet hafva, efter hvad känt är, tillkommit ej mindre de uti nordöstra Tyskland redan under senare delen af 1700-talet grundade s. k. Landschaften utan äfven härvarande hypoteksföreningar, ehuru dock vid åtskilliga af de förra förefunnits en viss kommunal ansvarighet; och alla dessa särskilda anstalter hafva lyckats, att i högre grad än man till en början vågat hoppas fylla sin förelagda uppgift.

För den tid, då de grundlades, voro de utan all fråga mycket lämpliga inträttningar. Kapital förekom då mycket sparsamt; och det var hufvudsakligen hos godsegarne, som större samlad rikedom förefans. Desse hade emellertid blott jordegendom. Penningeförmögenhet saknade de åter; och det gälde just att bereda dem tillgång deraf för att de skulle blifva uti stånd införa en förbättrad landthushållning. Härvid blef det allmänna förtroende, hvarpå de kunde räkna, ett mäktigt stöd, hvadan ock, tack vare den åtagna gemensamma betalningsgarantien, det lyckades dem skaffa kapital i erforderlig myckenhet. Redan detta var en stor fördel; och dertill kom det gynsamma inflytande å förvaltningen, som den ömsesidiga ansvarigheten utöfvade, bland annat i det afseende att största begränsning vid belåningen iakttogs.

Mycket har emellertid nu förändrats. Den solidariska ansvarighet, hvarpå under en förfluten tid icke utan skäl synnerligt värde fästes,

befinnes icke skänka de fördelar, som man deraf förväntat, lika litet som densamma af den enskilde jordegaren med tillfredsställelse öfvertagas. Tillvaron af omförmälda betalningsgaranti har väl en återhållande verkan så till vida att lån erhålles endast till någon mindre del utaf jordegendoms uppskattade värde; men, sedan rörelsen fått större omfattning, blir det inflytande å förvaltningen, som de enskilda delgarne utöfva, ej något mer ingripande; och betydelsen utaf betalningsgarantien gent emot fordringsegarne är i grund och botten temligen illusorisk.

De egendomar, hvarför inträde erhållits, kunna ej tillgripas för gäldande af annan skuld än den der in-tecknade, så vida annan än del-garens rätt derigenom beröres eller med andra ord blott till så stor del af dess värde, som icke motsvaras af meddelade in-teckningar och andra gravationer.

Antagligen skulle derföre, om kraf från föreningens sida blefve att förvänta, icke få jordegare omintetgöra verkan deraf genom beredande af in-teckning till enskilde förtroendemän; men hvad den oredlige gäldenären derpå vunne, förlorade naturligen en hvar, som funne sig manad att uppfylla åtagna förpligtelser. Med hänsyn härtill och då tillika krafrätt emot gamla medlemmar vid utfärdad årsstämming icke alltid bevaras eller ersättes genom öfvertaget personligt betalningsansvar af efterföljande jordegare, länder det knappast något tvifvel, att det förtroende, som hypoteksbanker jemte de särskilda hypoteksföreningarna med rätta åtnjuta, för närvarande mindre grundar sig å den medlemmarna ursprungligen åliggande personliga ansvarigheten än å dessa penningeanstalters in-neliggande in-teckningshandlingar samt besparade fonder.

Under det sålunda allmänheten ej längre har anledning att fästa synnerligt värde vid en under nu ifrågavarande förhållanden proklamerad solidarisk eller personlig ansvarighet, ser den enskilde ej densamma med lika ögon. Han är medveten, huru som utfästelse deraf ingalunda påkallas för det ekonomiska målets vinnande, men också att, om af orsaker, som han ej alltid förmår utreda, tillämpning deraf tilläfvventyrs skulle ske, sådant skulle gifva honom intet annat val än att antingen ställa sig utan tillgångar eller ock att besväras af en ytterligt betungande betalningsskyldighet.

Det är med hufvudsakligt afseende å nu omförmälda omständigheter, som de uti utlandet under de sista årtiondena tillkomna anstalter för beredande af stående lån åt jordbrukare icke in-rättats efter mönstret af de Preussiska Landschaften, utan under formen af aktiebolag.

Detta gäller i första rummet Frankrike, hvarest år 1852 på grunden af förut bestående »Banque Foncière de Paris», inrättades det bekanta kreditinstitutet »Credit foncier de la France». Detsamma, som gynnades med understöd af allmänna medel och i likhet med Banque de France trädte i nära förbindelse med statsförvaltningen, hade efter sista styrelseberättelsen ett aktiekapital af 155 millioner francs, fördelade å 310,000 aktier. Lån utlemnas af kreditanstalten ej mindre till fastighetsegare än äfven till kommuner, hvarjemte densamma öfvertagit befattning med lån af statsmedel för vissa allmännyttiga arbeten. Totalsumman af qvarstående försträckningar utgjorde den 31 December 1884: mot in-teckning uti fastighet 1,925,504,213 francs 12 cent., samt emot förbindelse af kommuner 827,418,302 francs 11 cent. Aktiekapitalet har naturligen ej härtill förslagit, i följd hvaraf det blifvit nödigt att upptaga lån å s. k. »obligations foncières» af 1,810,482,047 francs 49 cent., samt å s. k. »obligations communales» af 770,872,855 francs 60 cent. Bemärkansvärdt är, att likasom ett hufvudsakligt antal af aktieegarne tillhöra Paris, så har äfven kreditanstaltens lånerörelse haft största omfattningen i denna stad och den omgifvande trakten, under det att i många departement belåning af fastigheter uti Credit foncier är mer ovanlig. Af hela det under perioden 1852—1884 utlemnade lånebeloppet 2,749,353,738 francs 25 cent., kommer sålunda å departementet Seine 1,800,618,742 francs 92 cent.

Beträffande Tyskland märkes, att lån emot säkerhet uti jordegendom från provinsföreningar äro ännu ganska brukliga, dervid emottagaren af det utställda pantbrevet anvisas såsom säkerhet i främsta rummet en viss uppgifven fastighet med rättighet dock att, om densamma skulle befinnas ej förslå till fordrans gäldande, utkräfvad densamma af öfriga till en association förenade jordegare.

Å de sista åren hafva för belåning af fastighet inrättats åtskilliga aktiebolag, hvilkas rörelsekapital utgöres af delegarnes insatser och utställda obligationer, åt hvilka senare, ehuru oegentligt, plägat gifvas benämningen af pantbref.

De först omnämnda pantbrefven hafva länge i Tyskland varit omtyckta värdepapper, löpande efter vanligheten med 4% årlig ränta och hafva de härigenom för jordegarna blifvit förmånligare än lån från aktiebolagen, i det att hos dem ränta i allmänhet beräknats till högre belopp. Sådant må tillskrifvas flera omständigheter. Till en början är förvaltningen inom aktiebolagen ganska kostsam, och vidare hafva de obligationer, som dessa emitterat för att öka sina lånefonder, aldrig lyckats tillvinna sig allmänhetens fulla förtroende, så att nominelt eller faktiskt räntan icke stannat vid 4 procent utan skjutit icke obe-

tydligt deröfver, hvarjemte slutligen, såsom i sakens natur ligger, aktiebolagens sträfvan varit att utöfver affärsomkostnaderna bringa åstad en utdelning till delegarne och såmedelst hålla uppe allmänhetens förtroende, på samma gång som den egna fördelen blifvit tillgodosedd. Härmed har äfvenledes följt, att aktiebolagens belåningsrörelse företrädesvis haft till föremål stadsfastigheter; och då de dervid, i ändamål att få en vinstbringande placering för sina penningar, vid utlåningen icke iakttagit nödig begränsning, vållade den huskris, som öfvergått nästan alla Tysklands större städer, att bolagen nödgats öfvertaga för egen räkning en mängd fastigheter, hvarigenom inträffat en stockning uti lånerörelsen samtidigt dermed att tilliten till dessa anstalter försvagats. De, som kunnat förblifva i verksamhet, hafva emellertid utsigt att med betydlig förtjenst afyttra af dem till vanpris inköpta fastigheter, hvilket redan ett par år visat sig vara händelsen och tillfört anstalterna stor vinst.

Hvad sålunda timat med hänsyn till aktiebolagsinrättningarna, har minskat de förhoppningar, som å dem från jordbrukarnes sida till en början ställes. Det enskilda intresse, som beredt deras tillkomst, må väl hafva yttrat sig uti en fördelaktig sträfvan att få rörelsen ändamålsenligt reglerad och bedrifven, men redan det oafslåtliga dermed förbundna bemödandet att åt delegarne bereda högsta möjliga vinst, hvaraf ofta soliditeten äfventyrats, låter knappast förena sig med utställande af lån till jordbrukare å lång återbetalningstid med lägsta möjliga ränta. Af omständigheternas makt bringas nu i frågavarande anstalter å en tid, då penningar ymuigt ingå eller på synnerligen fördelaktiga villkor erhållas, att för dessa medel, som icke kunna blifva odisponerade i afbidan å framtida behof, söka användning utom den egentliga fastighetskrediten eller, med andra ord, dessa anstalter föras in å en för deras egenskap af långifvare åt jordegare och andra innehafvare af fastighet menlig bankverksamhet, som, i stället för den önskede stabiliteten, framkallar en mottaglighet för konjunkturerna å det industriella och kommersiella området, under det att särskildt belåningen af jordbruksfastighet eftersättes såsom varande föga egnadt att bringa upp de årliga dividenderna till ett högre belopp utan låntagarnes ytterterliga betungande.

Genom den säkerhet åt penningeinsättare, obligationsinnehafvare och andra, som aktiekapitalet medför, blir det emellertid för aktieinrättningar möjligt att meddela lån till större del af fastighetsvärdet än som må förväntas af de förut omförmälda jordegare-associationer, hvilka, såsom förut framhållits, nästan uteslutande grunda sin kredit å de för lån emottagna inteckningarna, tillsammans med den gemenligen obe-

tydliga reservfond, som bildats, emot hvilken fördel af utsträckt belåning dock väger den högre räntefoten, som har större betydelse och ensamt skulle ställa aktieanstalterna efter de andra inrättningarne, derest ej i afseende å de sistnämnda förekomme först den personliga ansvarigheten hos delegarne och vidare de tunga former, under hvilka verksamheten, för att helt och hållet vara betryggande emot förlust, hardt när ovilkorligen måste handhafvas, hvilken sist berörda omständighet har till följd att jordegarne icke af dessa anstalter få det låneunderstöd, som för dem är behöfligt. Bland alla de personer, som i egenskap af låntagare också äro delegare uti föreningen, är det för öfrigt få, som, efter det lån en gång erhållits, egna någon tanke eller något arbete å vården af föreningens förvaltning, hvarigenom inträffar, att densamma lätt blir mindre tidsenlig, helst alla de ömsesidiga intressen, som genom en förändring derutinnan beröras, i viss mån göra en alltför stor konservatism förklarlig.

I betraktande häraf förekommer det mig alldeles uppenbart, att anstalter med uppgift att försträcka jordbrukare penningar, icke med fördel kunna inrättas, vare sig såsom jordegareassociationer med personlig ansvarighet för delegarne eller under formen af aktiebolag. Begge dessa slag af institutioner hafva sina särskilda förmåner och olägenheter; och har man att söka tillegna sig de förra, men på samma gång undvika de senare vid skapande af en för jordbrukare lämplig kreditanstalt.

Mig vill alltså synas, att der bör bibehållas den för aktiebolag i viss mån kännetecknande grundfonden såsom hufvudsaklig garanti gent emot anstaltens egna fordringsegare för å rörelsen uppkommande förluster, under det att hvarje personlig ansvarighet utöfver den åtagna skulden för låntagarne bör försvinna. Likaledes gäller det, att så långt möjligt är aflägsna vid aktiebolagen öfliga fikande efter högsta möjliga vinst samt slutligen att *ordna förvaltningen så, att kostnaderna blifva så låga som låter förena sig med en affärsmässig skötsel, samt framför allt nedbringa räntefoten.*

Att å enskild väg åstadkomma en för det ifrågavarande ändamålet tillräcklig grundfond, möter emellertid den största svårighet. Endast utsigt till förvärf eller säker placering förmår den enskilde att uti ett företag insätta kapital; i anledning hvaraf delaktighetsbevis uti en dylik grundfond blefve begärliga allenast i det fall att temligen hög ränta eller vinstutdelning derpå vore att emotse; men härmed blefve det också omöjligt att mot säkerhet uti jordbruksförmögenhet utlemna lån å låg ränta.

Man ledes härigenom att påkalla statens ingripande och förmed-

ling. Gerna må medgifvas det önskvärda deraf, att staten härutinnan förblifver passiv; men allt för vigtiga intressen stå på spel för att detta i förevarande afseende må ega rum.

Af hela den i produktionens tjenst verksamma förmögenheten är jordbruksegendom en hufvudsaklig, ja, den förnämsta delen; och de personer, som af jordbruk hafva sin utkomst, torde kunna beräknas till hälften, ja, mer af hela rikets folkmängd.

Det ekonomiska välbefinnandet inom denna samhällsklass är nära förbundet *med tillfället till erhållande af kapitalförsträckning å billiga vilkor*; och detsamma har betydelse icke blott för dem, som ega jord utan äfven för alla, som äro anställda inom jordbruksnäringen, ja, återverkar till och med utom deras krets genom uppkommande ökad rörelse och förbrukningsförmåga.

Under sådana förhållanden, och då förmögenhetsvilkoren inom olika samhällsklasser har ett afgörande inflytande å den inkomst, som genom beskattningen tillföres staten, samt förty åtgärder, som från rent privatekonomisk synpunkt icke äro alldeles välbetänkta, kunna, när de vidtagas af staten, vara fullkomligt berättigade, torde statsmakten, om densamma mer direkt ingriper i syftemål att underlätta erhållande af lån för jordbrukare, långt ifrån öferskrida hvad som må anses vara dess uppgift; och så mycket mer skäl dertill förekommer, för den händelse hjälpen efter hvad af mig afses, skulle begränsas till anvisande af ett garantikapital åt en under dess kontroll stäld anstalt.

Under förutsättning att staten för ifrågavarande ändamål, i likhet med hvad förut skett med hänsyn till Hypoteksbanken och Aktiebolaget Sågverksegarnes garantiförening, såsom grundfond anvisar svenska statens obligationer till erforderligt belopp, skulle efter min tanke mest vinnas genom upprättande af en för hela riket gemensam anstalt.

Emot en centralisation härutinnan må visserligen åtskilligt anmärkas; men, om man fasthåller, hurusom största vigten ligger å anskaffandet af penningar å billiga vilkor, befinnes uppenbart, att den större anstalten arbetar under gynsammare förhållanden än flera mindre. Äfven, der säkerheten är densamma, har den förra utsigt att få sina obligationer högre noterade, hvartill särskildt bidrager, att den större anstaltens papper, såsom varande mer kända, också blifva mer begärliga, och finna lätt afnämre å de utländska handelsplatserna, om icke tillräckligt och billigt kapital kunde inom landet erhållas. Tillika hafva enstaka förluster mindre betydelse för den kredit, hvarpå anstalten kan räkna, utom det att slutligen förvaltningskostnaderna der blifva lägre. Sådana omständigheter hafva också medfört den nuvarande centralisationen beträffande hypoteksinrättningarna.

Det ligger dock i sakens natur att centralanstalten bör hafva sina underordnade organer. Frågor, som fordra lokalkännedom, kunna ej med erforderlig säkerhet af densamma behandlas; och mig synes därför, att till dess biträde bör för hvarje ort anställas ett särskildt förvaltningsråd med uppgift i främsta rummet att yttra sig om belåningsvärdet, vidare att öfvervaka hushållningen å egendom, som är intecknad för meddeladt lån samt slutligen att, der förlust blir att befara, häremot ingripa.

Detta förvaltningsråd bör ovilkorligen vara en publik institution. Om utseendet deraf skulle öfverlåtas åt långifvarne, det är obligationsinnehafvarne, skulle man äfventyra, att, då dessa äro tillförsäkrade en årlig ränta och ej kunna riskera att förlora sin fordran, valberättigade personer försumma att dermed taga befattning, äfven der sådan finnes inom distriktet. Åt låntagarne kunde lika litet öfverlåtas omsorgen härom, enär dermed borde följa skyldighet att ansvara för hvarandras förbindelser. Det återstår alltså blott att lemna valet till stats- eller kommunalmyndigheterna. Skulle Kongl. Maj:t utse dessa förvaltningsråd, blefve det noggsamt efter förslag af dennes representant i orten, Kongl. Maj:ts Befallningshafvande; och ehuru väl jag ej betvivlar, att resultatet deraf blefve godt, tyckes dock med anledning af de olika enskilda intressena, hvilka skulle af förvaltningsrådet handhafvas, det vara mer lämpligt, att personer, hvilka alldeles otvetydigt erhållit befolkningens särskilda förtroende att föra dess talan i lokala angelägenheter, också i denna sak finge sig öfverlåtet att handla; af hvilken orsak det ifrågavarande valet torde böra öfverlemnas till lands- tinget, med undantag beträffande ordföranden, som bör af Kongl. Maj:t tillsättas för att betrygga både kontinuiteten af anordningarna och ett noggrant iakttagande af formerna.

Deremot förekommer mest betryggande, att Kongl. Maj:t utser ordföranden och Riksdagen utser ledamöterna i centralanstaltens styrelse. Redan hänsyn å det sätt, hvarpå dess grundfond skulle bildas, föranleder dertill; och dessutom torde medelst en sådan anordning största säkerhet beredas för erhållande af en på samma gång insigtsfull och opartisk styrelse.

Till grundfond för denna penningeanstalt, som torde benämnas *Svenska jordbruksförlagsbanken*, bör, såsom förut anmärkts, anvisas Svenska statsobligationer till belopp, efter hvad jag här tillåter mig föreslå, af 25 millioner kronor, utan att emellertid något deraf må utsläppas, så länge penningeanstalten förfogar öfver andra medel och i hvarje fall ej till annat ändamål än fullgörande af dess egna skuld- förbindelser.

Rörelsekapitalet skulle erhållas genom emitterade egna obligationer, lydande å 5,000, 1,000, 500, 100 och 50 kronor guldmynt med ränta af *högst* 5°/_o, som halfårsvis den 30 Juni och den 30 December erlägges, och bör dervid tillfälle vara lemnadt för penningeanstalten att utan särskild större kostnad anlita postverkets tjenstemän uti de städer, der Riksbanken icke har afdelningskontor, ej mindre att till fastställd kurs aflåta obligationer än äfven att verkställa ränteliqvid å förfallodagen. Med undantag för det fall att öfverenskommelse om emission af ett större lån träffas, böra obligationerna i allmänhet till såväl belopp som förfallotid lämpas efter storleken och återbetalningstiden af de försträckningar, som af penningeanstalten lemnas under iakttagande att tiden ej sättes kortare än fem år eller utsträckes öfver tjugofem år.

Lån, som af anstalten utlemnas, torde ej få öfverskjuta tre femtedelar utaf värdet af den in-tecknade fastigheten *i förening med, så framt mitt i detta syfte framställda lagförslag bifalles, dervarande hus, skog och gröda, samt till underpant anvisade jordbruksinventarier*; och är det min förhoppning att vid den värdering, som må föregå belåningen, fastighetens alla tillhörigheter kunna medtagas, så att i främsta rummet någon tvekan ej förefinnes om åbyggnadernas inbegripande under den förpantade egendomen.

Äfven växande skog synes mig kunna tagas i beräkning på så sätt, att egaren förpligtar sig att blott enligt hushållningsplan, som af uppgifven skogstjensteman upprättats, under kontroll af denne begagna skogen till afsalu, vid äfventyr, om annorlunda sker, att sådant anses utgöra vanvård af egendom och förty berättiga till det försträckta kapitalets omedelbara indrifvande. Till låneaftalet bör höra utfästelse af årliga afbetalningar, likasom sådana förbehåll, som äro erforderliga för att betrygga lånebeloppets säkra ingående å utsatt tid.

Genom antagande af mitt nu framställda förslag skulle efter min uppfattning till allmänhetens disposition ställas ett värdepapper, som, enär till säkerhet erhöles både statsobligationer och jordegendom med dess inventarier, borde tillfredsställa äfven den mest nogräknade affärsman. Och om, efter hvad af mig föreslagits, både förvärfvet deraf underlättas genom dess allmänna utbudande i smärre valörer inom landet, samt ränteliqviden göres för obligationsinnehafvare så beqväm som möjligt, må man förvänta, att papperet blifver en vanlig placering äfven af sådana mindre besparingar, som nu merendels i form af depositioner utan annat än namnsäkerhet ingå till bankinrättningar och derifrån tyvärr alltför ofta utgå för att tjena den improduktiva förbrukningen. *Bekräftar sig denna min förmodan, skulle anordningen blifva ett*

verksamt medel till att gifva penningeströmmen i viss mån förändrad riktning och mer än hittills skett komma jordbruket till godo.

Det är vidare att märka, hurusom, om än den ifrågavarande penningeanstaltens uppgift skulle blifva att lemna lån åt jordegare, den dock ej komme att på något sätt inkräkta å hypoteksföreningarnes verksamhet, utan tvärt om säkerligen nedbringa deras räntefot. Under det att de sistnämnde förmedelst sina å flera årtionden meddelade amorteringslån underlätta öfvertagande af fast egendom och härigenom, efter hvad åtminstone vid början af lånetiden blir fallet, uppehålla jordvärdet, skulle den nu ifrågavarande jordbruksförlagsbankens ändamål hufvudsakligen vara att lemna lån, hvaraf återbetalningen bör kunna förväntas ske redan under den närvarande jordinnehafvarens lifstid.

Äfvenledes skulle lånen derstädes icke ovilkorligen vara emot första in-teckning, utan densamme kunde hos hypoteksföreningen belånas, hvarjemte alltid qvarstår, att derstädes den bästa säkerheten funnes; i anledning hvaraf hypoteksbankens obligationer skulle vid jemförelse med den andra penningeinrättningens snarlika, ehuru de förra underlägsna, förbindelser ovilkorligen hemta nytta, med den påföljd att kursen derå ytterligare stegras eller hvad är detsamma, räntefoten nedbringas.

Från olika synpunkter skärskådadt, förekommer mig alltså den föreslagna penningeanstalten skänka Sveriges jordbruk stora fördelar, utan någon som helst risk för staten; och får jag förty, under åberopande af hvad här ofvan blifvit anfördt, vördsamt föreslå,

att Riksdagen till grundfond åt en Jordbruksförlagsbank anvisar $3\frac{1}{2}\%$ statsobligationer till nominelt belopp af 25 millioner kronor, samt i sammanhang dermed besluter grunderna för penningeanstaltens verksamhet.

Förslag till reglemente bifogas.

Om remiss till vederbörligt utskott anhålles.

L. O. Smith.

Förslag

till

reglemente för jordbruksförlagsbanken.

§ 1.

Denna allmänna inrättning, som grundats i ändamål att bereda jordbrukare afbetalningslån emot säkerhet af panträtt uti fast och lös egendom, är understald Kongl. Maj:ts och Riksdagens gemensamma uppsigt.

§ 2.

Inrättningen har sitt säte i Stockholm, hvars rådstufvurätt är dess laga forum uti mål och ärenden, som ej röra utom nämnde stad varande fast egendom.

§ 3.

Jordbruksförlagsbankens grundfond utgöres af svenska statens obligationer till nominelt belopp af 25 millioner kronor, som deponeras under dess och Sveriges Riksbanks gemensamma vård i Riksbankens brandfria hvalf.

§ 4.

I ändamål att erhålla för lånerörelsen erforderliga medel upptager jordbruksförlagsbanken obligationslån, vare sig efter aftal med

in- eller utländska bankinrättningar eller ock utan deras bemedling genom direkt försäljning.

För underlättande af obligationernas placering inom landet, som i första rummet bör efterträffas, skall banken söka träffa anstalt med svenska postverket att å alla de platser, der postkontor finnas, emot af banken fastställd kurs aflåta nu i fråga varande obligationer, likasom att till innehafvare af å postanstalten förvärfvad obligation emot räntekupongens aflemnande betala förfallen ränta.

Obligationerna, som ställas å innehafvaren eller å viss man, böra lyda å 5,000, 1,000, 100 och 50 kronor guldmynt, med förbehåll om rätt till uppsägning för anstalten, derest ränta förskrifvits till $4\frac{1}{2}\%$ och härutöver, men annars utan nämnda inskränkning å de vilkor, som Kongl. Maj:t föreskrifver. Uppsägningstiden i förra fallet må dock icke ställas kortare än sex månader.

Innehafvare af obligation, som lyder å viss man, må kunna, sedan han styrkt sin eganderätt dertill, få obligationen förändrad att gälla för innehafvaren, och jemväl obligation, som är ställd å innehafvaren, må på begäran omskrifvas och ställas på viss man; men skall i begge dessa fall dermed förenad kostnad anstalten godtgöras.

Obligationer, som af inrättningen utgifvas, må ej vara betalningsbara å kortare tid än lånen lemnats, så att bankens förmåga att obligationsskulden å förfallodagen infria ej äfventyras.

§ 5.

Jordbruksförlagsbankens styrelse, som i alla afseenden företräder den samma, består af fem ledamöter, som alla innehafva sin befattning för en tid af 5 år.

Af dessa ledamöter utnämner Kongl. Maj:t en, hvilken inom Styrelsen är ordförande, under det att de öfriga tillsättas af Riksdagen. Jemte ordinarie ledamöter skola äfven förordnas suppleanter för dem, under angifvande af den ordning, uti hvilken inträde till tjenstgöring skall ske.

Skulle ordinarie ledamot eller suppleant affida, dömas till urbota ansvar, råka i konkurstillstånd eller genom laga förfall hindras att sin befattning vidare utöfva, bör annan person i hans ställe genast förordnas, och hafva fullmäktige i Sveriges Riksbank och i Riksgäldskontoret att å tid, då Riksdagen ej sitter, å dess vägnar utse efterträdare till af den samme förordnad styrelseledamot, dock ej för längre tid än till dess att nästföljande Riksdag i saken beslutat.

§ 6.

Styrelsens medlemmar välja inom sig en verkställande direktör äfven som suppleant för honom, till hvilket uppdrag dock ej den af Kongl. Maj:t tillsatta ordföranden må utses.

§ 7.

Styrelsen antager och entledigar på förslag af verkställande direktören intendenterna i landsorten, ombudsmannen och öfriga underlydande tjänstebiträden; och har styrelsen tillika att för dem likasom för verkställande direktören utfärda instruktion. Aflöningen till tjänstepersonalen bestämmes af styrelsen.

§ 8.

Det åligger verkställande direktören att efter styrelsens beslut göra utbetalningar, expediera bref och skrivelser samt att i allmänhet handlägga löpande ärenden.

Utan uppdrag af styrelsen eger verkställande direktören att hos högre och lägre domstolar sjelf eller genom befullmäktigadt ombud söka ändring uti beslut, som inrättningen angå, likasom att till inrättningens tjänstebiträden och ombud meddela förhållningsregler.

§ 9.

Styrelsesammanträde skall hållas minst två gånger i veckan; och må, om behof af extra sammanträde yppas, kallelse härtill af verkställande direktören utfärdas.

Styrelseledamot, som utan laga förfall uteblifver från sammanträde, vare ändock ansvarig för beslut som der fattats. Inträffar för styrelseledamot eller för suppleant af styrelsen laga förfall till inställelse, skall förfallet genast till verkställande direktören anmälas.

§ 10.

Å styrelsesammanträde är verkställande direktören föredragande med skyldighet att anmäla alla sedan näst föregående sammanträde inkomna, å styrelsens åtgärd beroende ärenden.

Styrelsen är ej fulltalig, der ej minst två af dess ledamöter jemte

verkställande direktören äro närvarande. Befinnas meningarne i något ärende vara delade och skulle härvid rösterna falla lika å båda sidor, eger ordföranden utslagsröst.

§ 11.

Jordbruksförlagsbankens styrelse eger för den samma ingå aftal, träffa förlikning, förvärfva fast egendom, likasom sälja sådan samt vid domstolar och andra myndigheter anhängiggöra och utföra anstaltens talan; dervid styrelsen har att ställa sig till noggrann efterrättelse allmän lag, gällande reglemente samt de särskilda föreskrifter, som meddelats; och skulle genom åsidosättande häraf anstalten tillskyndas penningeförlust, äro styrelsens medlemmar, som deruti del haft, förbundne att utgifva ersättning.

§ 12.

Skriftliga afhandlingar och förbindelser, som för anstalten afslutas, skola undertecknas af minst en ledamot och verkställande direktören med utsättande af dess antagna benämning: jordbruksförlagsbanken.

§ 13.

I förening med verkställande direktören har ordföranden att utarbeta och styrelsen förelägga kassarapporter för hvarje vecka; börande ordföranden å förvaltningen utöfva daglig uppsigt.

§ 14.

Inom hvarje landstingsområde tillsättes för handläggning af låneärenden ett förvaltningsråd med en ledamot från hvarje domsaga inom området. Dessa ledamöter tillika med suppleanter för dem väljas af landstinget för en tid af 5 år, och förordnar Kongl Maj:t ordförande i förvaltningsrådet. Detsamma sammanträder utan särskild kallelse å första tisdagen i hvarje månad och än oftare då göromålen det fordra.

Ärendena föredragas af intendenten, som bör hafva i hvarje ärende afgifvit utlåtande.

I fall två närvarande ledamöter begära uppskof med pröfningen af ärendet, må härmed anstå till nästa sammanträde, då beslut skall fattas. Skulle ledamot i förvaltningsrådet finnas hafva lemnat vilseledande uppgift, och är härigenom förlust anstalten tillskyndad, vare han härför ersättningskyldig.

Ledamot vare förbjudet att med lånehandlingars emottagande eller annorledes biträda lånesökande.

15 §.

För hvarje landstingsområde i riket förordnar styrelsen till intendent en för insigter uti jordbruk, affärsförmåga och redbarhet känd man, hvilken, jemte det han har att vara föredragande i förvaltningsrådet, är skyldig att emottaga låneansökningar, att å dag, som i ortens tidningar kungöres, tillhandagå med upplysningar i fråga om anstaltens låneverksamhet, att tillse det försäkringsafgift beträffande hos inrättningen förpantad egendom i rätt tid erläggas, att under resor i distriktet undersöka tillståndet å de egendomar, som utaf inrättningen belånats, att då värdet deraf genom innehafvarens åtgöranden i afsevärd grad nedbringas, derom till styrelsen inkomma med uppgift samt slutligen att efterkomma hvad honom af styrelsen anbefalles, att utan särskild föreskrift i ärenden, der dess rätt beröres, den samma bevaka och, då särskildt ombud påkallas, derom i god tid göra anmälan hos styrelsen.

§ 16.

Intendenten skall för det landstingsområde, som hans verksamhet omfattar, upprätta årlig redogörelse i fråga om anstaltens lånerörelse derstädes, efter de närmare föreskrifter, som af styrelsen meddelas.

§ 17.

Jordbruksförlagsbanken, hvars uppgift det är, att till lägsta ränta försträcka jordegare penningar, har vid utöfningen af sin lånerörelse att iakttaga den instruktion, som uti ämnet af Kongl. Maj:t utfärdas. Såsom grundsats vid dess låneverksamhet gäller att räntan icke må sättas högre än som motsvarar hvad inrättningen å sina obligationer under beräkning af parikurs betalar med tillägg af förvaltningskostnader.

På det att inträffande förluster ej må återfalla å grundfonden, skall till bildande af en delcrederefond af hvarje lån innehållas någon del, som, efter den erbjudna säkerhetens beskaffenhet må beräknas till högst 10⁰/₁₀ och minst 3⁰/₁₀ af kapitalet. Detta belopp jemte ränta efter 4⁰/₁₀ återgäldas låntagaren, sedan han sin skuld till fullo betalt med afdrag af det, som, på grund af inträffade förluster å hans lån belöpt, under iakttagande af nedan omförmälda beräkningssätt.

§ 18.

Skuldförbindelser, som inrättningen bekommit å utlemnade lån, skola i allmänt förvar nedsättas senast inom en månad efter emottagandet och allenast för in-teckningsförnyelse uttagas; hvarjemte det åligger anstalten att uti Sveriges Riksbank deponera eller mot inköp af statsobligationer eller Allmänna hypoteksbankens obligationer placera å sina utställda obligationer influtna medel, som för utlåningsrörelsen under den närmaste tiden ej erfordras.

Jemväl andra kontanta medel, skola i bankinrättning insättas.

§ 19.

Lån, som från inrättningen erhållas, skola återgäldas medelst årlig kapitalafbetalning och må ej, derest densamma äfvensom ränta i behörig tid erläggas, uppsägning af annan anledning än detta reglemente omförmäler, göras.

Ränta erlägges halfårsvis den 1 Juni och 1 December, å hvilken sistnämnda dag tillika den utfästade kapitalafbetalningen utgöres. Såsom säkerhet emottages jordbruksfastighet så väl å landsbygden som å stads område; och må i förening dermed, om sådant i lag medgifves, såsom underpant för fordran anvisas å den in-tecknade egendomen be-lintliga jordbruksinventarier samt växande och inbergad gröda.

Har låntagare förbehållits rätt att till afsalu begagna egendomens skog, skall myckenheten af det, som årligen må aflåtas, genom hänvisning till hushållningsplan eller annorledes angifvas, och anstalten tillförsäkras rätt att, om större myckenhet till afsalu afverkats, genast erhålla qvarstad å egendomen, med inbegrepp af allt dervarande virke, af hvilket sistnämnda anstalten, oafsedt om dess fordran är förfallen eller ej, må göra sig, så långt den dertill förslår, betäckt. Vid förpantning af lösegendom bör egaren ställa borgen af två vederhäftiga män, deruti de ikläda sig betalningsansvar för det egendomen åsatta värde, i den händelse låntagaren skulle förskingra större eller mindre del deraf.

Likaledes må inrättningens styrelse vid lånets meddelande, i ändamål att under ogynsamma konjunkturförhållanden kunna fördröja en försäljning, affordra låntagaren vilkorlig upplåtelse af nyttjanderätt till den pantsatta fastigheten för hela lånetiden, hvilken upplåtelsehandling då bör i vederbörlig ordning in-tecknas.

Finner inrättningen sig af en dylik upplåtelse böra göra bruk, skall den i samråd med egarens öfriga gäldenärer söka erhålla uti

arrende högsta möjliga belopp, oberoende af hvad uti upplåtelsehandlingen derom finnes stadgadt, samt till jordegaren eller hans fordrings-egare redovisa hvad som återstår, efter det ränta å oguldna lånet tillika med omkostnader till anstalten utgått.

§ 20.

Försummar låntagare att å utsatt tid gälda ränta, årlig afbetalning å hufvudstolen äfvensom förvaltningsafgift, tillhör det styrelsen att genast inom två månader efter den dag, då beloppet till betalning förfallit, i laga ordning utsöka detsamma med deraf föranledda kostnader.

Skulle en och samma låntagare under en tid af fem år hafva mer än en gång försummat att liqviden inom stadgad tid fullgöra, är styrelsen berättigad, vare sig att öka beloppet af den årliga amorteringen eller ock att uppsäga oguldna kapitalet till betalning tre månader derefter.

§ 21.

Beläningsvärdet å egendom fastställes genom särskild värdering, men må lånesökande utan afbidan derå erhålla försträckning till det belopp som styrelsen bestämmer.

Jordegare, som önskar värdering å fastighet bör skriftligen anmäla sig hos intendenten, som derom på hans bekostnad föranstaltar. Värderingen skall förrättas under Maj—September månader, i enlighet med de föreskrifter, som styrelsen meddelat; och bör jordegaren med uppsynningar dervid tillhandagå.

§ 22.

Lån emot inteckning uti jordbruksfastighet, som saknar erforderliga åbyggnader, må ej beviljas.

§ 23.

Räntefot och den årliga afbetalningen bestämmes af styrelsen efter aftal med lånesökanden. Återbetalningstiden må emellertid ej ställas kortare än fem år eller utsträckas öfver 25 år.

§ 24.

Är lån meddeladt emot inteckning uti fastighet, som sedan skiftas; eller gäller den flera hemman, ankommer det å styrelsen att bestämma om fördelningen af lånet å de särskilda delarne.

§ 25.

Öfvergår genom laga fäng hos inrättningen förpantad egendom till annan egare, förblifver emellertid den förre egaren eller hans sterbhusdelegare ansvarige för återbetalningen af lånet, så länge frikallelse derifrån ej meddelats, och nya egaren åtagit sig betalningsansvar.

§ 26.

Lån mot hypotek af löpande skuldebref, som i lånesökandens egendom är intecknad, må, ändock han dertill ej är innehafvare, beviljas att utgå, i den händelse sökanden uti bestyrkta afskrifter företett lånehandlingarne för styrelsen. Den samma vidtager derefter i afseende å skuldebrefvets inlösen de åtgärder, som, jemte inrättningens fullkomliga säkerhet, lämpligast befordra ändamålet.

§ 27.

Har enskild man eller bolag till annan upplåtit jord under förbehåll om årlig afbetalning af den utfästa köpeskillingen, eger bankens styrelse att såsom i taka händer emottaga ifrågavarande afbetalningar, för att, sedan hela den utfästa summan ingått och köparen förklarar sig hafva erhållit fullständiga eganderättshandlingar, tillhandahållas säljaren.

§ 28.

Låntagare, som önskar återbetala erhållet lån eller derå göra större afbetalning än den utfästa, eger derom göra framställning hos inrättningens styrelse, men ankommer det å den samma att, med fästadt afseende å tillfälle till placering utan ränteförlust af de inflytande medlen, bestämma, huruvida bifall dertill må lemnas.

§ 29.

Låntagare må till inrättningens hufvudkontor i Stockholm insända betalning med posten eller ock för dess räkning insätta summan å anvisad bankinrättning i orten, i hvilket senare fall dock insättningsqvitto skall till hufvudkontoret öfversändas; och må senast en månad härefter inrättningens qvitto hos intendenten afhemtas.

§ 30.

Ersättning för brandskada å byggnader, tillhörande fastighet, som är hos inrättningen belånad, berättigas styrelsen att, om den dertill finner skäl, hos försäkringsanstalten uppbära, och, derest nya byggnader ej inom tid, som af styrelsen fastställes, varda uppförda, öfvertaga såsom afbetalning å det lemnade lånet.

§ 31.

Sedan föregående års förlust å lånerörelsen inom hvarje lands- tingsområde utredts, och den derom gjorda beräkningen till styrelsen från förvaltningsrådet inkommit samt befunnits öfverensstämmande med inrättningens egna räkenskaper, fördelar styrelsen årets totalförlust i proportion derefter å de olika områdena och påför, hvad under iakt- tagande häraf å de särskilda områdenas låntagare belöper, efter för- hållandet emellan det ursprungliga beloppet af hvarje lån och total- summan af meddelade sådana; börande förlustens fördelning emellan landstingsområdena genom styrelsens försorg införas i länskungörelserna.

§ 32.

Uppstår öfverskott å inrättningens rörelse, skall deraf bildas en reservfond, som i första rummet användes till betäckande af uppkom- mande förluster.

§ 33.

Hafva omständigheterna föranledt försäljning af grundfondsobliga- tioner, vare inrättningen pliktig så väl att, så snart ske kan, åter in- köpa ett det försålda motsvarande belopp af samma obligationer, som ock att till Riksgäldskontoret godtgöra den för de sålda obligationerna upplupna ränta, till dess att grundfonden på nämnda sätt blifvit till sitt ursprungliga belopp återsteld.

Genom denna föreskrift beröres dock ej inrättningens fordrings- egares rätt att utan förbehåll göra sig betalda af nu ifrågavarande grundfondsobligationer.

§ 34.

Kan sådant återköp, hvarom i förra paragrafen förmåles, ej ske inom den af Riksgäldskontoret styrelsen förelagda tid, skall jordbruks-

förlagsbanken till Riksgäldskontoret för de ännu utelöpande obligationerna aflemna full liquid, och varde derigenom berättigad att i de användas ställe erhålla nya obligationer till motsvarande belopp.

Skulle grundfonden tillhörande obligationer hafva blifvit för jordbruksförlagsbankens behof pantsatta, skola de senast inom ett år från pantsättningsdagen af banken åter inlösas.

§ 35.

Om genom försäljning eller pantsättning af de till grundfonden hörande obligationer den samma skulle komma att nedgå till 20 millioner kronor, må jordbruksförlagsbanken ej upptaga nytt lån, förr än grundfonden blifvit till sitt ursprungliga belopp återstald.

§ 36.

Revision af jordbruksförlagsbankens förvaltning och räkenskaper skall årligen verkställas och taga sin början den 1 April. Revisorerne äro till antalet tre. Af desamma utnämner Kongl. Maj:t och Riksdagen hvardera en, under det att den tredje tillsättes af inrättningens låntagare, sålunda att desse må å tryckta blanketter, som vid lånets utlemnande tillhandahållits för hela lånetiden med tryckta årtal, till styrelsen före den 1 Oktober insända förslag till revisor för året.

Röstsedlarne skola, i den mån de till styrelsen ingå, numereras; och är den, som befinnes hafva erhållit de flesta rösterna, till revisor utsedd, och den der näst i ordningen följande suppleant åt honom.

Jemväl Kongl. Maj:t likasom Riksdagen utse suppleanter.

§ 37.

Revisorerne skola uppsätta en fullständig berättelse öfver inrättningens rörelse samt tillika, om anledning till anmärkning förekommit, sådant anmäla; och skall berättelsen tillika med styrelsens förklaring tryckas och hållas för allmänheten tillgänglig; varande revisorerne dessutom obetaget att omedelbart delgifva fullmäktige i Riksgäldskontoret eller Kongl. Maj:t förelupna felaktigheter vid skötseln af inrättningens förvaltning.

§ 38. •

Aflöningen till styrelsens medlemmar, likasom arfvodena till revisorerne, bestämmas af Riksdagen; och öfverlemnas till landstingen att

fastställa lönevilkoren för de personer, som tillhöra det uti 14 paragrafen omförmälda förvaltningsråd.

§ 39.

När helst Kongl. Maj:t eller fullmäktige i Riksgäldskontoret kunna finna skäligt låta anställa granskning af förlagsbankens förvaltning och räkenskaper, skola alla banken tillhörande handlingar, kassor och räkenskaper för den granskning hållas tillgängliga.

§ 40.

Kostnader, hvilka till lagsökningar, in-teckningsförnyelser, rättgångar och bevakningar förskjutas af styrelsen, skola af vederbörande gäldenär ersättas, hvarföre det åligger ombudsmannen att sådana ersättningar skyndsamt indrifva och redovisa.

§ 41.

Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, domare och alla vederbörande embetsmyndigheter lemna jordbruksförlagsbanken och dess styrelse laga handräckning till skyndsamt biträde.
